

Ο πληθυσμός γερνάει, η οικονομία προσαρμόζεται

Εισαγωγή

Όπως ανακοίνωσε το ΔΙΚΤΥΟ πρόσφατα, το νέο ερευνητικό πρόγραμμα του Ιδρύματος, θα αφορά την Δ' Βιομηχανική Επανάσταση και τις αλλαγές που θα επιφέρει η Τεχνητή Νοημοσύνη και η χρήση ρομπότ σε όλες τις εκφάνσεις της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής, αλλά και οικογενειακής ζωής τα επόμενα χρόνια.

Εξαιτίας, της σταδιακής δημογραφικής γήρανσης στις χώρες της ΕΕ και σε άλλες ισχυρές οικονομίες της Δύσης, θα αυξηθεί η ζήτηση για άτομα που παρέχουν φροντίδα – επαγγελματίες ή άτυπα απασχολούμενοι- σε αυτό που ονομάζεται silver economy ή «ασημένια οικονομία».

Επιπροσθέτως, οι νέες τεχνολογίες ίσως έχουν και αυτές την δυνατότητα να προσφέρουν ορισμένες υπηρεσίες φροντίδας.

Με τον όρο silver economy, ή «ασημένια οικονομία» ή «οικονομία της τρίτης ηλικίας», καλύπτουμε μία σειρά διαφορετικών αλλά συνδεδεμένων μεταξύ τους θεμάτων, που αφορούν την ποιότητα ζωής, την ένταξη (ξανά και δυναμικά) στην κοινωνία και τη συμμετοχή στην οικονομική των ατόμων της τρίτης ηλικίας. Της γήρανσης του πληθυσμού μέσω της ανάπτυξης καινοτόμων πολιτικών, προϊόντων και τεχνολογιών.

Η έννοια της «ασημένιας οικονομίας» διαμορφώνεται από ένα πλήθος διαφορετικών αλλά αλληλένδετων συνιστωσών, οι οποίες από κοινού είναι σε θέση να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας (πληθυσμός σε γήρανση), να συμβάλλουν στην ένταξη τους στην κοινωνία και στην συμμετοχή τους στις οικονομικές δραστηριότητες. Τούτο μπορεί να επιτευχθεί με την ανάπτυξη καινοτόμων πολιτικών, προϊόντων και υπηρεσιών που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους ενώ θα συνεισφέρουν στην ανάπτυξη και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Η ιδέα εξελίχθηκε με την πάροδο του χρόνου και πρόσφατα απέκτησε νέα δυναμική χάρις στο πρώτο έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με αυτό το θέμα.

Ο πληθυσμός της ΕΕ γηράσκει λόγω της επιμήκυνσης της διάρκειας ζωής και της μείωσης των γεννήσεων. Η Επιτροπή στην Έκθεση της περί Δημογραφικής Γήρανσης 2015 προβλέπει ότι το προφίλ της ΕΕ θα αλλάξει και ενώ το 2013 σε κάθε άτομο ηλικίας άνω των 65 ετών αντιστοιχούσαν 4 άτομα ηλικίας (15-64) το 2060 θα αντιστοιχούν μόνο 2!

Αν και γενικώς η γήρανση του πληθυσμού δημιουργεί προβλήματα, ταυτοχρόνως προσφέρει και ευκαιρίες. Το Euromonitor προβλέπει ότι παγκοσμίως, μέχρι το 2020, η αγοραστική δύναμη των ατόμων ηλικίας 60+ θα φθάσει τα 15 τρισεκατομμύρια \$. Αντιστοίχως προβλέπεται ότι οι ετήσιες κρατικές δαπάνες λόγω ηλικίας για τα γηραιότερα άτομα (σήμερα περίπου 20% του ΑΕΠ στην ΕΕ) θα αυξηθούν κατά 1.8 % έως το 2060.

Η ιδέα της «ασημένιας οικονομίας» διερευνά την πορεία της γήρανσης και των ευκαιριών που προσφέρει, οι οποίες θα έχουν επίπτωση μελλοντικά στην διαμόρφωση διαφόρων πολιτικών, όπως αυτές που αφορούν στο δομημένο περιβάλλον (κατοικίες με διευκολύνσεις για ηλικιωμένους κλπ), στην απασχόληση της ηλικίας 50+, στη διά βίου μάθηση και στην ιατρική φροντίδα και πρόληψη ασθενειών.

Επιπλέον αναζητά τρόπους ενσωμάτωσης των νέων τεχνολογιών (π.χ. εξ αποστάσεως παρακολούθηση υγείας, έξυπνα σπίτια, οχήματα άνευ οδηγού, και ρομποτικές εφαρμογές φροντίδας) και χρήσης αυτών ώστε να υπάρξει μείωση των δαπανών που σχετίζονται με την γήρανση του πληθυσμού και να βελτιωθεί η ζωή των πολιτών μεγαλύτερης ηλικίας ενώ ταυτόχρονα θα στηρίζεται η οικονομία.

Γλωσσάρι

«Ασημένια οικονομία»: Σε ένα πρόσφατο έγγραφο της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δίνει στον όρο «Ασημένια Οικονομία» την ακόλουθη ερμηνεία: *πρόκειται για τις οικονομικές ευκαιρίες που προκύπτουν λόγω των δαπανών του δημοσίου και των καταναλωτών, οι οποίες έχουν σχέση με την γήρανση του πληθυσμού και τις συγκεκριμένες ανάγκες του πληθυσμού ηλικίας άνω των 50.*

eHealth: Δεν υπάρχει ένας ορισμός, αλλά ουσιαστικά πρόκειται για εργαλεία και υπηρεσίες, βασισμένες στις τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών (ICT), οι οποίες επικεντρώνονται στην υγεία και χρησιμοποιούνται από τους οργανισμούς παροχής υπηρεσιών υγείας, τους επαγγελματίες του χώρου της υγείας και τους ασθενείς. Αυτός ο ευρύς όρος ενδέχεται να περιλαμβάνει, να επικαλύπτει ή να είναι συνώνυμος με πολλούς άλλους όρους: ‘Τηλε-Υγεία’ (Telehealth) ο οποίος αφορά την από απόσταση παρακολούθηση δεδομένων φυσιολογίας, mHealth (κινητή υγεία) όπου η άσκηση της ιατρικής και η παροχή υπηρεσιών δημόσιας υγείας υποστηρίζονται μέσω κινητών συσκευών. Τηλε-ιατρική (Telemedicine) ή της παροχής υπηρεσιών υγείας π.χ. τηλε-συμβουλευτική (teleconsultation), τηλε-ακτινολογία (teleradiology), τηλε-χειρουργική (telesurgery), κλπ. από απόσταση και Τηλε-φροντίδα (Telecare), που αφορά την παροχή υπηρεσιών φροντίδας από απόσταση με την χρήση ICT, π.χ. την χρήση συναγεμμένων φροντίδας κατ’ οίκον που δίνουν την δυνατότητα μιας πιο ανεξάρτητης διαβίωσης στα ηλικιωμένα άτομα.

Έξυπνα σπίτια: Κεντρικές σχεδιασμένες λύσεις για τον έλεγχο, παρακολούθηση και αυτοματοποίηση των λειτουργιών σε ένα σπίτι, συχνά μέσω εφαρμογών του διαδικτύου ή κινητών συσκευών (web & mobile apps). Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται συστήματα υγείας και υποβοηθούμενης διαβίωσης.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να υπογραμμίσουμε την καλπάζουσα αύξηση της χρήσης της Τεχνητής Νοημοσύνης στη φροντίδα των ατόμων τρίτης ηλικίας.

Τι είναι η «ασημένια οικονομία»; Πώς η ΕΕ αντιδρά στις εξελίξεις και τις προοπτικές;

Η «ασημένια οικονομία» είναι μία ιδέα που αναπτύχθηκε ειδικά τις τελευταίες δεκαετίες ως απάντηση στο ζήτημα της δημογραφικής γήρανσης. **Αν και δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός, το κύριο χαρακτηριστικό είναι ότι εστιάζει στις [ευκαιρίες που προκύπτουν λόγω της δημογραφικής γήρανσης](#).** Οι ευκαιρίες αυτές δημιουργούν νέες αναπτυσσόμενες αγορές, σκοπός των οποίων είναι να καλύψουν τις ανάγκες των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας, των οποίων ο αριθμός αυξάνει συνεχώς. Συνηθέστατα ως τέτοιες αναφέρονται η περισσότερη καινοτομία, τα αλυσιδωτά οφέλη για την ευρύτερη οικονομία και η δυνατότητα χαλάρωσης της πίεσης επί των δημοσίων δαπανών.

Επίσης, περιγράφονται τα άμεσα οφέλη για τα ίδια τα γηραιότερα άτομα, για παράδειγμα καλύτερες ευκαιρίες και υποστήριξη ώστε να παραμένουν ενεργά ή η δυνατότητα ανάπτυξης αγαθών και υπηρεσιών καλύτερα προσαρμοσμένες στις ανάγκες τους.

Επιπροσθέτως, η «ασημένια οικονομία» προσπαθεί να συνδυάσει και να αξιοποιήσει τις υπάρχουσες απόψεις και τομείς εργασίας, όπως είναι οι προσπάθειες προώθησης μιας ενεργούς και υγιούς γήρανσης, οι στόχοι αύξησης του ποσοστού απασχόλησης των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας (π.χ. ηλικίας 55-64) και ευκαιρίες απασχόλησης που θα προκύψουν στο μέλλον δεδομένου ότι θα χρειάζονται περισσότεροι επαγγελματίες υγείας και θα αυξηθούν οι ανάγκες υπηρεσιών φροντίδας για ηλικιωμένα άτομα.

Πολλά από αυτά τα θέματα συζητήθηκαν ήδη από το Μάρτιο 2001 στο [Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης](#) και το 2002, [η διακήρυξη και το διεθνές σχέδιο δράσης για τη δημογραφική γήρανση](#) των Ηνωμένων Εθνών τόνισε την ανάγκη προώθησης των ζητημάτων υγείας και ευημερίας των ηλικιωμένων ατόμων και διασφάλισης ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος.

Η συζήτηση περί ασημένιας οικονομίας τροφοδοτήθηκε από πολλούς ενδιαφερόμενους όπως: την ακαδημαϊκή κοινότητα, ερευνητές, εταιρίες τεχνολογίας, εθνικές κυβερνήσεις, την ΕΕ, τον ΟΟΣΑ καθώς και τις οργανώσεις που αντιπροσωπεύουν ηλικιωμένα άτομα και την κοινωνία των πολιτών. Το κέντρο βάρους μπορεί να διαφέρει καθώς και οι ηλικιακές ομάδες στόχου αν και συνήθως το κατώτατο όριο είναι η ηλικία των 50 ετών.

Σε γενικές γραμμές, όσο αυξάνουν τα ηλικιακά όρια το κέντρο βάρους της συζήτησης μετακινείται και δεν εστιάζει τόσο στο ενδεχόμενο οικονομικής δραστηριοποίησης των ίδιων των ηλικιωμένων ατόμων (ως εργαζόμενοι και καταναλωτές), αλλά εστιάζει περισσότερο στον «μη αποκλεισμό» αυτών των ατόμων και στην καλύτερη και οικονομικά πλέον συμφέρουσα παροχή κοινωνικής φροντίδας και υπηρεσιών υγείας.

Η [Διακήρυξη της Βόννης](#) του Δικτύου Ασημένιας Οικονομίας των Ευρωπαϊκών Περιοχών το 2005 ήταν μία πρώτη αναφορά, μία προσπάθεια σκιαγράφησης της ασημένιας οικονομίας με τη δήλωση: «*τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας επιθυμούν νέα και καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες που θα προσφέρουν καλύτερη ποιότητα ζωής καθώς γηράσκουν (Ασημένια Οικονομία) ενώ παράλληλα δίδεται η κατάλληλη ώθηση*

σε επίπεδο καινοτομίας. Αυτή με την σειρά της στηρίζει την ανάπτυξη και δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας ενώ σε ευρύτερο πλαίσιο αυξάνει την ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης και των εταιριών που είναι ενεργές εντός αυτής».

Η ανακοίνωση της **Ευρωπαϊκής Επιτροπής** το 2006 «Δημογραφικά χαρακτηριστικά της Ευρώπης – από την πρόκληση στην ευκαιρία», αν και δεν κάνει χρήση του όρου «ασημένια οικονομία», εντούτοις, καλύπτει πολλές πτυχές που συνήθως περιλαμβάνονται στον όρο και αναφέρει: «Ο ηλικιωμένος πληθυσμός μπορεί να είναι μια καλή ευκαιρία για να προωθηθεί η ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής οικονομίας. Οι Ευρωπαϊκές εταιρίες πρέπει να είναι σε θέση να εκμεταλλευτούν αυτές τις ευνοϊκές συνθήκες και να αδράξουν τις ευκαιρίες που προσφέρουν οι δημογραφικές αλλαγές. Οι ευκαιρίες αυτές αφορούν την δημιουργία νέων αγορών προϊόντων και υπηρεσιών που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες μια γηραιότερης πελατείας. Ένα πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσε να είναι να ενθαρρυνθούν οι εταιρίες και οι άλλοι οικονομικοί παράγοντες με στόχο να εντάξουν το φαινόμενο της γήρανσης στις στρατηγικές καινοτομίας τους. Αυτό έχει σχέση με διάφορους τομείς όπως οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών, οικονομικές υπηρεσίες, μεταφορές, υποδομές ενέργειας και τουρισμού καθώς και τοπικές υπηρεσίες ειδικά στον τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας».

Το 2007 το Συμβούλιο, ύστερα από διαβούλευση και βασιζόμενο εν μέρει στην ανακοίνωση της Επιτροπής, ψήφισε μία απόφαση με την οποία καλεί την Επιτροπή «να λάβει υπ' όψιν της τις ποικίλες και συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας με στόχο να στηρίζει τις εξελίξεις στον εν λόγω χώρο και κατά συνέπεια να πολλαπλασιάσει τις πιθανότητες της Ευρώπης να καταστεί κορυφαίο μοντέλο «ασημένιας οικονομίας».

Κάλυψε δε τα Κράτη Μέλη «να ανταποκριθούν στις ανάγκες μιας γηράσκουσας κοινωνίας και να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες για να ανοίξουν νέες αγορές στο πλαίσιο της «ασημένιας οικονομίας», με στόχο να γίνει βέλτιστη αξιοποίηση των ευκαιριών οικονομικής ανάπτυξης».

Το 2008 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε μία απόφαση σχετικά με το δημογραφικό μέλλον της Ευρώπης, στην οποία αναφέρεται η ασημένια οικονομία και τονίζονται πολλά από τα σημαντικά ζητήματα πάνω στα οποία στηρίζεται. Τονίζεται ότι «η κατανάλωση αγαθών και η αναψυχή, οι υπηρεσίες φροντίδας και κοινωνικής πρόνοιας σε σχέση με τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας είναι ένας οικονομικά αναπτυσσόμενος τομέας και μία νέα πηγή πλούτου».

Η απόφαση καλεί «τα Κράτη Μέλη να προωθήσουν και να αναπτύξουν την συμμετοχή των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην φυσική του ευεξία καθώς και στην ποιότητα των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών διαβίωσης τους».

Επίσης ζητά «την προώθηση προληπτικών και ολιστικών τεχνικών διαχείρισης ηλικίας» και καλεί «τα Κράτη Μέλη να προωθήσουν τον ρόλο των εργαζόμενων μεγαλύτερης ηλικίας εντός της αγοράς εργασίας καθώς και να ενθαρρύνουν την εργοδοσία να υιοθετήσει ευέλικτες εργασιακές πρακτικές...».

Σε άλλα σημεία τονίζεται η σπουδαιότητα της δια βίου μάθησης και της στήριξης των εργαζομένων στην διαδικασία αναβάθμισης των δεξιοτήτων τους, του καλού εργασιακού περιβάλλοντος όπου περιλαμβάνονται τροποποιήσεις ώστε να εξυπηρετούνται οι εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας και τα άτομα με αναπηρίες καθώς και της αντιμετώπισης των διακρίσεων λόγω ηλικίας.

Αναφερόμενη στην ασημένια οικονομία, η [Παγκόσμια Συμμαχία για την Γήρανση](#) λέει ότι: «Οι γηράσκοντες πληθυσμοί μπορούν να είναι παράγοντες προώθησης της παραγωγικότητας και δημιουργίας πλούτου για όσους παραμένουν ενεργοί, συμμετέχουν και εργάζονται. Για να ενεργοποιηθεί αυτό το δυναμικό εργατικού δυναμικού χρειάζεται να προσαρμοστούν οι χώροι εργασίας, να επαναπροσδιοριστούν οι έννοιες της συνταξιοδότησης και της εξοικονόμησης καθώς και να γίνουν επενδύσεις σε επίπεδο δια βίου μάθηση και εκπαίδευσης».

Επιπλέον, αρχίζει να ενισχύεται ο διάλογος σχετικά με αυτό το ζήτημα σε εθνικό επίπεδο, κυρίως στη [Γαλλία](#) και την [Γερμανία](#).

Το 2015, η **Επιτροπή** σε [έγγραφο](#) της επικεντρώνεται σαφέστατα στο θέμα αυτό και αναφέρει ότι: «ως ασημένια οικονομία, μπορούμε να ονομάσουμε τις οικονομικές ευκαιρίες που προκύπτουν λόγω των δαπανών του δημοσίου και των καταναλωτών οι οποίες έχουν σχέση με την γήρανση του πληθυσμού και τις συγκεκριμένες ανάγκες των ατόμων άνω των 50 ετών».

Κατά συνέπεια η ιδέα της ασημένιας οικονομίας και η συζήτηση που έχει ήδη ξεκινήσει περί αυτής, εξετάζει ολιστικά το θέμα της γήρανσης και τις [ευκαιρίες](#) που προσφέρει αλλά και τις ανησυχίες που γεννώνται.

Όμως, οι προσδοκίες σχετικά με την ασημένια οικονομία είναι εξαιρετικά αισιόδοξες και ενδέχεται να οδηγήσουν στο να επικρατήσει μία στάση εφησυχασμού κατά την διαχείριση των προκλήσεων.

Συνολικά όμως, η συζήτηση περί γήρανσης υπό το πρίσμα της ασημένιας οικονομίας, έτυχε θερμής υποδοχής σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ενώ ήταν ταυτόχρονα και ένας τρόπος να διερευνηθούν τόσο οι σχετικές ευκαιρίες αλλά και οι προκλήσεις.

Δημογραφικά δεδομένα και ευκαιρίες

Η ΕΕ σε φάση γήρανσης

Ο πληθυσμός της ΕΕ γηράσκει επειδή δρουν συνδυαστικά δύο παράγοντες: επιμηκύνεται η διάρκεια ζωής και μειώνονται οι γεννήσεις. Η [Έκθεση περί Δημογραφικής Γήρανσης 2015](#) προβλέπει ότι το προσδόκιμο ζωής κατά την γέννηση για τους άρρενες στην ΕΕ θα αυξηθεί κατά 7.1 έτη και θα φθάσει στα 84.8 έτη το 2060, ενώ για τα θήλεα κατά 6.0 έτη και θα φθάσει στα 89.1 το ίδιο έτος.

Στην ίδια έκθεση αναφέρεται ότι ο [συνολικός δείκτης γονιμότητας](#) αναμένονταν να αυξηθεί από 1.59 το 2013 σε 1.76 έως το 2060 στο σύνολο της ΕΕ, αλλά εντούτοις τα ποσοστά αυτά είναι χαμηλότερα από το 2.1 που είναι το ποσοστό φυσιολογικής αναπλήρωσης.

Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω προβλέπεται τεκμηριωμένα, ότι το ηλικιακό προφίλ της ΕΕ θα αλλάξει και ενώ το 2013 σε κάθε άτομο ηλικίας άνω των 65 ετών αντιστοιχούσαν 4 άτομα ενεργούς ηλικίας (15-64) το 2060 θα αντιστοιχούν μόνο 2!

Ίδιο αν όχι οξύτερο είναι το δημογραφικό πρόβλημα στην Ελλάδα. **Το ΔΙΚΤΥΟ πρώτο από άλλα ιδρύματα, δημοσίευσε το 2015 εκτενή μελέτη για το δημογραφικό.**¹

Ενδεικτικά αναφέρουμε από εκείνη τη μελέτη ότι το 2060 ο πληθυσμός της Ελλάδας αναμένεται να φτάσει το 8,6 εκ, και το 2070 τα 7,7 εκ μόλις!

Περισσότερες ευκαιρίες για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας

Για τα ίδια τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, η αύξηση του προσδόκιμου ζωής και το γεγονός ότι θα αντιπροσωπεύουν ένα συνεχώς μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού τους δίνει ένα πιο σημαντικό ρόλο στην κοινωνία και στην οικονομία. Όσοι επιθυμούν και έχουν τις ικανότητες μπορούν να ελπίσουν σε καλύτερες ευκαιρίες παραμονής επί μακρότερο στην αγορά εργασίας, υποστηριζόμενοι από περισσότερες επιλογές ευέλικτης συνταξιοδότησης, χώρους εργασίας καλύτερα διαμορφωμένους, προγράμματα δια βίου μάθησης και δράσεις καταπολέμησης των ηλικιακών διακρίσεων.

Οι νέες και αναδυόμενες τεχνολογίες, για παράδειγμα οι κυτταρικές θεραπείες, η παρακολούθηση της υγείας, η προληπτική ιατρική, τα οχήματα άνευ οδηγού (driverless vehicles) είναι σε θέση να βοηθήσουν τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας να συνεχίσουν να είναι ενεργά και υγιή και αυτό θα τους επιτρέψει να παραμείνουν δραστήρια στην αγορά εργασίας. Αυτές οι καινοτομίες μπορούν να ενδυναμώσουν και να κάνουν πιο ανεξάρτητα τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας ώστε να φροντίζουν τα ίδια την υγεία τους και να είναι πλήρως ενταγμένα στην κοινωνία, για παράδειγμα συνεχίζοντας να ζουν και να ταξιδεύουν ανεξάρτητα. Η τεχνολογία μπορεί επίσης να βελτιώσει την παροχή φροντίδας προς τα άτομα αυτά, σε μία μεταγενέστερη φάση της ζωής τους, μέσα από καινοτόμες εφαρμογές τηλε-φροντίδας (telecare) ή ακόμα και με την χρήση ρομποτικών εφαρμογών φροντίδας (care robots).

Η αγορά αγαθών και υπηρεσιών για άτομα μεγαλύτερης ηλικίας μεγαλώνει

[Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή](#) οι Ευρωπαίοι άνω των 65 ετών έχουν ήδη μία αγοραστική ισχύ άνω των 3 € τρισεκατομμυρίων και αυτή η κατηγορία της αγοράς συνεχώς μεγαλώνει. Δεδομένου ότι ο αριθμός των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας συνεχώς αυξάνει, θα αυξάνει αντιστοίχως και ο αριθμός των ατόμων με αναπηρίες οι οποίες έχουν σχέση με την ηλικία. Συνεπώς η αγορά τροφίμων και υπηρεσιών θα ελαχιστοποιείται ενώ ο τομέας διαχείρισης και άμβλυνσης των εν λόγω διαταραχών θα μεγαλώνει. Το Euromonitor προβλέπει ότι η συνολική αγοραστική δύναμη των ατόμων ηλικίας 60 και άνω θα φθάσει το 2020 τα 15 τρισεκατομμύρια US\$.

Σύμφωνα με την έκθεση [‘Η Ασημένια Οικονομία στην νοτιοδυτική Ευρώπη’](#) του προγράμματος SilverSUDEO, «*Με 420€ δισεκατομμύρια στην Ευρώπη, η αγορά για την Ασημένια Οικονομία είναι η αρχή σημαντικών εξελίξεων*».

Στην Γαλλία μία πρόσφατη μελέτη εκτιμά ότι 53% της οικονομικής ζήτησης το 2015 θα προέρχεται από τους ηλικιωμένους. Στην Γερμανία η εκτιμώμενη αγοραστική δύναμη των ηλικιωμένων ανέρχεται στα 316 € δισεκατομμύρια.

¹ <http://todiktio.eu/index.php/activity/papers-publications/item/633-analysi-tou-diktyou-gia-to-dimografiko>

Οι νέες τεχνολογίες που αναπτύχθηκαν για τις αγορές αυτές μπορούν να υποστηρίξουν μελλοντικά εξαιρετικά επιτυχημένα επιχειρηματικά εγχειρήματα και να έχουν πολλαπλασιαστικό αντίκτυπο στην επιτυχία της οικονομίας της ΕΕ ευρύτερα.

Για παράδειγμα, το πρόγραμμα SilverSUDEO τονίζει την ανάγκη κατάτμησης της αγοράς και εμπλοκής των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας στο σχεδιασμό προϊόντων και υπηρεσιών που στοχεύουν σε αυτά ακριβώς τα άτομα. Η έκθεση δίνει παραδείγματα από αγορές ηλικιωμένων καταναλωτών στη Γαλλία, την Πορτογαλία και την Ισπανία όπου γίνονται προσπάθειες να καλυφθούν οι ανάγκες τους. Για παράδειγμα, στην Ισπανία οι αγορές ηλικιωμένων ήδη αντιστοιχούν στο 41% του προϋπολογισμού κατανάλωσης τροφίμων.

Στην Γαλλία, το πρόγραμμα ICARE, μία σύμπραξη εταίρων με ενδιαφέρον για τους ηλικιωμένους, έχει σαν στόχο να διατηρήσει την αυτονομία των ατόμων στην οικία τους καθώς γηράσκουν και για τον σκοπό αυτό θα λειτουργήσει δοκιμαστικά διάφορες εφαρμογές σε 2000 σπίτια στη Γαλλία για μία χρονική περίοδο 24 μηνών. Μία [έκθεση](#) της Αμερικανικής Ένωσης Συνταξιούχων (AARP) ξεχωρίζει εννέα τομείς όπου υπάρχουν ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις που θέλουν να θέσουν σαν στόχο τους την αγορά των ηλικιωμένων καταναλωτών. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται τομείς όπως φυσική κατάσταση, πλοήγηση υπηρεσιών υγείας (care navigation) και παρακολούθηση ζωτικών λειτουργιών.

Περιορισμός των κρατικών δαπανών που αφορούν στην γήρανση του πληθυσμού

Παράλληλα με την αύξηση της μεγάλης αγοραστικής δύναμης των γηραιότερων ατόμων, οι κρατικές δαπάνες για αυτά τα άτομα (συντάξεις, υγεία και μακροχρόνια φροντίδα) είναι εξ ίσου σημαντικές και, δεδομένης της δημογραφικής γήρανσης, αναμένεται να αυξηθούν στο σύνολο τους.

Σύμφωνα με την Έκθεση περί Γήρανσης του 2015, το 2013 οι κρατικές δαπάνες για συντάξεις στην ΕΕ αντιπροσώπευαν το 11.3% του ΑΕΠ, η υγεία το 6.9% και επιπλέον 1.6% για τη μακροχρόνια φροντίδα, επί συνόλου περίπου 20% του ΑΕΠ στην ΕΕ.

Τα ποσοστά αυτά αναμένεται να αυξηθούν και η έκθεση συνεχίζει : *Εξετάζοντας τις συνιστώσες των δαπανών που αφορούν αυστηρά στην ηλικία, η αύξηση μεταξύ 2013 και 2060 οφείλεται κυρίως στις δαπάνες υγείας και μακροχρόνιας φροντίδας οι οποίες συνδυαστικά αναμένεται να αυξηθούν περίπου κατά 2% του ΑΕΠ (υγεία: +0.9, μακροχρόνια φροντίδα: +1.1)*

Αν και αυτό θεωρείται πρόβλημα για τα δημόσια οικονομικά και τα πρότυπα φροντίδας των ηλικιωμένων, μπορεί ταυτόχρονα να ωθήσει τις κυβερνήσεις και τις εταιρίες προς την καινοτομία με στόχο να μειώσουν τις δαπάνες, να αναπτύξουν τεχνολογίες, επιχειρήσεις και πρωτοβουλίες για να διατηρήσουν ή και να βελτιώσουν τα πρότυπα με αποδοτικό τρόπο και εν δυνάμει να στηρίξουν παράλληλα την οικονομία της ΕΕ.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή [δηλώνει](#) ότι «μόνο από την εισαγωγή των ICT (τεχνολογίας πληροφορίας και επικοινωνιών) και της τηλε-ιατρικής (telemedicine) υπολογίζεται ότι θα βελτιωθεί η αποδοτικότητα των υπηρεσιών υγείας κατά 20%. Επιπλέον οι τεχνολογίες ICT δίνουν την δυνατότητα στους χρήστες κάθε ηλικίας να διαχειριστούν καλύτερα την υγεία τους».

Σύμφωνα με μία [μελέτη](#) μιας ομάδας συμβούλων, υπολογίζεται ότι η mHealth (εφαρμογές υγείας με χρήση κινητών συσκευών) θα μπορούσε να μειώσει συνολικά τις δαπάνες φροντίδας για ηλικιωμένους κατά 25%.

Σε μία έκθεση σχετικά με τις παγκόσμιες αγορές τεχνολογιών τηλεματικής ιατρικής αναφέρεται ότι 'Η παγκόσμια αγορά τηλε-νοσοκομείων/κλινικών (telehospital/clinic) και οικιακών τηλεματικών εφαρμογών (telehome) έφτασε το 2014 στα 19.2 δισεκατομμύρια US\$ και το 2019 αναμένεται να ανέλθει σε περίπου 43.4 δισεκατομμύρια US\$ με συνολική ετήσια ανάπτυξη 17.7% μέχρι το 2019. Η αναμενόμενη κλίμακα της αγοράς για αυτές τις τεχνολογίες δείχνει πόσο δυναμικά μπορούν να συνεισφέρουν στην μείωση των δημοσίων δαπανών ειδικά αν συγκρίνουμε το αποτέλεσμα με το κόστος των επιλογών που υπάρχουν σήμερα στην υγεία και στην μακροχρόνια φροντίδα.

Διατήρηση και βελτίωση των προοπτικών απασχόλησης των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας

Εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας μπορούν να θεωρηθούν τα άτομα της ηλικιακής ομάδας 55-64. Όμως, στο πλαίσιο της ασημένιας οικονομίας κατά καιρούς έχουν συζητηθεί και άλλες ηλικιακές ομάδες στις οποίες περιλαμβάνονται τα άτομα ηλικίας 50+ και/ή ηλικίας 65+.

Βεβαίως, έχουν υπάρξει επί μακρόν προσπάθειες με στόχο την υποστήριξη των προοπτικών απασχόλησης των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας τόσο σε εθνικό όσο και σε επίπεδο ΕΕ. Για παράδειγμα μέσω του [Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου](#).

Το 2013 μία [έκθεση](#) του Eurofound δίνει παραδείγματα από πρωτοβουλίες με την συμμετοχή εθνικών κυβερνήσεων και κοινωνικών εταίρων συμπεριλαμβανομένων αυτών που χρησιμοποιούν Ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις.

Τα μέτρα για να διατηρηθούν και να βελτιωθούν οι προοπτικές απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας ποικίλουν ανάλογα με τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα. Εντούτοις, υπάρχουν κάποια κοινά στοιχεία, όπως για παράδειγμα η αντιμετώπιση των διακρίσεων λόγω ηλικίας και η υποστήριξη για [διά βίου εκπαίδευση και μάθηση](#).

Στο πλαίσιο αυτό συμπεριλαμβάνεται και η παροχή ευκαιριών εκ νέου κατάρτισης και αλλαγής επαγγελματικού προσανατολισμού αργότερα στη ζωή τους. Με σωστή υποστήριξη, ορισμένα άτομα ηλικίας 50+ ίσως εκφράσουν την επιθυμία να χρησιμοποιήσουν την εμπειρία τους με σκοπό να συνεχίσουν να εργάζονται με τους δικούς τους πλέον όρους, ως [επιχειρηματίες μεγαλύτερης ηλικίας](#).

Μία [μελέτη](#) φέρνει στο φως πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία σχετικά με μία νέα γενιά επιχειρηματιών άνω των 50 ετών στη Μεγάλη Βρετανία, οι οποίοι ενεργοποιούνται στο χώρο αυτό σε αυτήν την ηλικία και αμφισβητούν την παραδοσιακή εικόνα που θέλει τον επιχειρηματία να είναι νέος.

Όσον αφορά τις μεγαλύτερες ηλικίες, οι προοπτικές απασχόλησης των ατόμων αυτών, εφόσον είναι σε θέση και επιθυμούν να συνεχίσουν να εργάζονται έστω και με περιορισμένες αποδόσεις, μπορούν διατηρηθούν και να βελτιωθούν μέσα από λιγότερο αυστηρά ηλικιακά όρια υποχρεωτικής συνταξιοδότησης,

προγράμματα ευέλικτης συνταξιοδότησης και με προσαρμογή των όρων των εργασιακών σχέσεων (downshifting).

Μεταξύ άλλων που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν είναι προγράμματα μερικής απασχόλησης σε διαφορετικούς ρόλους (στον ίδιο ή σε διαφορετικό κλάδο) που να ταιριάζουν περισσότερο στις δεξιότητες και ικανότητες αυτών των ατόμων.

Δομημένο περιβάλλον και μεταφορές

Διαμόρφωση του δομημένου περιβάλλοντος – σπίτια, χώροι εργασίας και [δημόσιοι χώροι](#) μπορούν να γίνουν πιο «φιλικά προς τις μεγαλύτερες ηλικίες», ώστε να διευκολύνουν την ενεργό παραμονή των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας στους χώρους εργασίας για περισσότερα χρόνια, την ενεργό συμμετοχή τους στην κοινωνία και την ανεξάρτητη διαβίωση τους.

Η έκθεση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) [Διεθνές Δίκτυο Πόλεων Φιλικών προς τους Ηλικιωμένους: Ένας Οδηγός](#) προτείνει ορισμένα μέτρα όπως πεζοδρόμια, θέσεις καθιμένων και διαβάσεις πεζών.

Το Βερολίνο (Βραβείο Προσβάσιμης Πόλης 2013), σχεδίασε και παρουσίασε μία ιστοσελίδα (www.mobidat.net) για τα άτομα με αισθητηριακές, κινητικές αναπηρίες ή διαταραχές νοητικής λειτουργίας, μέσω της οποίας δίδονται πληροφορίες που αφορούν την προσβασιμότητα.

Η ιδέα των φιλικών προς τα μεγαλύτερης ηλικίας άτομα κατοικιών μπορεί να επωφεληθεί σημαντικά από την αναμενόμενη ανάπτυξη των [έξυπνων σπιτιών](#), κυρίως με την ενσωμάτωση συστημάτων υγείας και υποβοηθούμενης διαβίωσης τα οποία θα έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας.

Τα άτομα αυτά μπορούν επίσης να επωφεληθούν από το έργο που γίνεται για την βελτίωση της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία. Το 2013 μία έκθεση¹⁴ του Πανεπιστημιακού Δικτύου Ευρωπαίων Ειδικών σε Θέματα Αναπηρίας (ANED) φαίνεται ξεκάθαρα ότι τα κρατικά κτίρια τηρούν πλήρως και πρωτοπορούν όσον αφορά τις απαιτήσεις προσβασιμότητας ενώ οι χώροι εργασίας και οι ιδιωτικές κατοικίες παρουσιάζουν μια μάλλον ετερογενή εικόνα.

Οι [βελτιώσεις στις δημόσιες μεταφορές](#) και οι σχετικές διαμορφώσεις καθώς και η [διευκόλυνση των ηλικιωμένων ατόμων στη χρήση των δημόσιων μέσων μεταφοράς](#) μπορούν να προσφέρουν την δυνατότητα στα άτομα αυτά να διατηρήσουν την ανεξαρτησία τους σε κινητικό επίπεδο για περισσότερα χρόνια και συνεπώς να παραμείνουν ενεργά μέλη για την κοινωνία και την οικονομία. Στο σημείο αυτό και πάλι οι εκθέσεις του ANED (Πανεπιστημιακού Δικτύου Ευρωπαίων Ειδικών σε Θέματα Αναπηρίας) παρουσιάζουν μία σύνθετη εικόνα με πρωτοποριακά αεροδρόμια/αεροπλάνα και σιδηροδρομικούς σταθμούς/τρένα.

Οι αναδυόμενες τεχνολογίες, όπως [τα οχήματα χωρίς οδηγό](#) μπορούν επίσης να συνεισφέρουν και να προσφέρουν ανεξαρτησία για περισσότερα χρόνια σε όσα ηλικιωμένα άτομα [ενδιαφέρονται](#) και μπορούν να [ανταπεξέλθουν οικονομικά](#). Η σύνδεση με τους εργασιακούς χώρους που θα προκύψουν εκ μετατροπής ίσως παίξει επίσης ένα ρόλο, για παράδειγμα μέσω τηλεργασίας ή με την δυνατότητα ευέλικτου

ωραρίου ώστε η διαδρομή να είναι πιο βιώσιμη (π.χ. λιγότερο συχνές και/ή εκτός ωρών αιχμής).

Αύξηση της διάρκειας υγιούς ζωής

Πέραν του προφανούς οφέλους για τα ίδια τα άτομα, η καλύτερη υγεία κατά την διάρκεια της ζωής των ατόμων έχει και οικονομικά οφέλη δεδομένου ότι αυτά συνεχίζουν να είναι ενεργά στην αγορά εργασίας, οι κρατικές δαπάνες περιορίζονται στις συνέπειες της γήρανσης και των ασθενειών και προσφέρεται η ευκαιρία σε νέες αναπτυσσόμενες επιχειρήσεις να βοηθήσουν τους ανθρώπους να ζήσουν μία πιο ενεργό και υγιή ζωή.

Βάσει των στοιχείων δίδεται μεγαλύτερη έμφαση στην [προαγωγή και πρόληψη της υγείας](#), στον έλεγχο και την πρόωμη διάγνωση και στις παρεμβάσεις σε επίπεδο πολιτικών υγείας, καθώς και προώθηση [κατάλληλης φυσικής άσκησης](#), [καλύτερης διατροφής](#) και [nutrition](#) και [διακοπή του καπνίσματος](#) και διασφάλιση καλύτερης συμμόρφωσης κατά τη λήψη φαρμάκων και θεραπευτικής αγωγής και καλύτερη παρακολούθηση της υγείας. **Όλοι αυτοί οι τομείς είναι εν δυνάμει εξελισσόμενες αγορές οι οποίες προσφέρονται για καινοτόμες τεχνολογικές λύσεις όπως είναι οι στρατηγικές και πρωτοβουλίες [mHealth](#) or [eHealth](#).**

Η [Ευρωπαϊκή Σύμπραξη Καινοτομίας για την Ενεργό και Υγιή Γήρανση](#) φέρνει κοντά όλους στους σημαντικούς συντελεστές (τελικούς χρήστες, δημόσιες αρχές και την βιομηχανία) στον καινοτόμο κύκλο που έχει σαν σκοπό 'την επίτευξη ενός τριπλού στόχου για την Ευρώπη:

- (1) να δοθεί η δυνατότητα στους πολίτες της ΕΕ να διάγουν καθώς γηράσκουν μία ζωή υγιή, ενεργό και ανεξάρτητη
- (2) να βελτιωθεί η βιωσιμότητα και αποτελεσματικότητα των κοινωνικών συστημάτων και των συστημάτων υγείας και
- (3) να προωθηθεί και βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα των αγορών με καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στην πρόκληση της γήρανσης τόσο σε επίπεδο ΕΕ αλλά και διεθνώς και κατ' αυτόν τον τρόπο να δημιουργηθούν νέες ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις .

Το κέντρο βάρους θα είναι η πρόληψη και η προαγωγή της υγείας, η φροντίδα και η ίαση, καθώς και η ενεργός και ανεξάρτητη διαβίωση των ηλικιωμένων ατόμων, ενώ θα υπάρχει και ένας επιπλέον υπερκείμενος στόχος: η αύξηση του μέσου χρόνου υγιούς διαβίωσης κατά δύο έτη μέχρι το 2020.

Δεδομένης της γήρανσης του πληθυσμού, η υγιεινή και ασφάλεια στο χώρο εργασίας έρχεται να παίξει ένα σημαντικό ρόλο ώστε να αυξηθούν τα έτη υγιούς ζωής και να παραμείνει υγιές το εργατικό δυναμικό. Για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός έχουν δρομολογηθεί διάφορες δράσεις σε επίπεδο ΕΕ. Για παράδειγμα, ένα συγχρηματοδοτούμενο [πρόγραμμα](#) από το Πρόγραμμα Υγείας της ΕΕ για την βελτίωση της υγείας του ηλικιωμένου εργατικού δυναμικού έθεσε ως στόχο του την ενίσχυση των ικανοτήτων των ειδικών στον τομέα της επαγγελματικής υγείας.

Επίσης, κατόπιν αιτήματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ένα [πιλοτικό πρόγραμμα](#) έχει σαν στόχο να αξιολογήσει ποιές είναι οι προϋποθέσεις για τις στρατηγικές και τα

συστήματα επαγγελματικής υγείας ώστε να λαμβάνουν υπ' όψιν τους το ηλικιωμένο εργατικό δυναμικό.

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Υγεία και την Ασφάλεια στην Εργασία έχει σαν στόχο να κάνει την Ευρώπη έναν χώρο πιο ασφαλή, με περισσότερη υγεία και μεγαλύτερη παραγωγικότητα και στο πλαίσιο αυτό εξετάζει το μέλλον ενός εργατικού δυναμικού μεγαλύτερης ηλικίας όπως και σχετικού τρόπους προσαρμογής του εργασιακού περιβάλλοντος.

Φροντίδα εξ αποστάσεως και παρακολούθηση υγείας

Η Τηλε-φροντίδα και τηλε-υγεία που δίνουν την δυνατότητα παρακολούθησης της υγείας και παροχής φροντίδας από απόσταση, μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά τα άτομα να ζήσουν ανεξάρτητα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα ενώ ταυτόχρονα εκλογικεύουν τις επιπλέον δαπάνες που επιφέρει η γήρανση του πληθυσμού.

Μια έκθεση αξιολόγησης για την ΕΕ αναφέρει ότι η φροντίδα υγείας μέσω εφαρμογών κινητών συσκευών (mhealth) «αν προωθείτο η υιοθέτηση τους, θα μπορούσε να επιφέρει εξοικονόμηση 99 δισεκατομμυρίων € από τις δαπάνες υγείας και να συνεισφέρει κατά 93 δισεκατομμύρια € στο ΑΕΠ της ΕΕ για το 2017».

Σύμφωνα με μία έκθεση, οι παραδοσιακές λύσεις τηλε-φροντίδας (προσαρτώμενα στο χρήστη συστήματα συναγεμμού) έχουν τους περισσότερους χρήστες, με 4.55 εκατομμύρια πολίτες να κάνουν χρήση τους σήμερα στην ΕΕ.

Ηδη αναπτύσσεται μία αγορά για πιο εξεζητημένες συσκευές που είναι σε θέση να ενεργοποιούν έναν αυτόματο συναγεμμό και να παρακολουθούν δεδομένα σχετικά με την υγεία (telehealth) σε περιπτώσεις όπως χρόνια καρδιακή ανεπάρκεια, διαβήτης ή άσθμα.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η παγκόσμια αγορά τηλε-φροντίδας (telecare) και τηλε-υγείας (telehealth) αναμένεται να αυξηθεί μέχρι το 2017 από 7.6 δισεκατομμύρια € σε 17.6 δισεκατομμύρια €.

Εξαιτίας της Δημογραφικής γήρανσης θα αυξηθεί η ζήτηση για άτομα που παρέχουν φροντίδα – επαγγελματίες ή άτυπα απασχολούμενοι -. Εντούτοις οι νέες τεχνολογίες ίσως έχουν και αυτές την δυνατότητα να προσφέρουν ορισμένες υπηρεσίες φροντίδας.

Η Δ' Βιομηχανική Επανάσταση και η Ρομποτική διαμορφώνουν μία νέα πραγματικότητα που αλλάζει τις κοινωνικές αξίες και τον τρόπο συμπεριφοράς της οικογένειας.²

Οι ευκαιρίες όχι μόνο υπάρχουν, αλλά συνεχώς παράγονται και καινούργιες. Σχέδιο χρειάζεται και τόλμη.

² <http://todiktio.eu/index.php/topics/4i-viomixaniki-epanastasi/item/753-4i-viomixaniki-epanastasi-to-mellon-bainei-ston-aftomato>

Πηγές:

1. The [SEN@ER](#) - Silver Economy Network of European Regions is a joint initiative of European regions initiated by the region of North Rhine-Westphalia (Germany). The SEN@ER was founded and established on 18 February 2005 at the first European Silver Economy Conference in Bonn, Germany.
2. Commission Communication - [The demographic future of Europe - From challenge to opportunity](#), COM(2006)571, 12 October 2006. Quote from section 3.3, 'A more productive and dynamic Europe'.
3. European Parliament [resolution](#) on the demographic future of Europe, P6_TA(2008)0066, 21 February 2008.
4. [Decision No 940/2011/EU](#) of the European Parliament and of the Council of 14 September 2011 on the European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations (2012).
5. ['Healthy and active ageing: turning the "silver" economy into gold'](#), Annika Ahtonen, European Policy Centre, March 2012.
6. [The 2015 Ageing Report](#), Section 1.1.2, Life expectancy, page 15.
7. [The 2015 Ageing Report](#), Section 1.1.1, Fertility rates, page 14.
8. Euromonitor, [Boomers as Consumers](#), October 2012.
9. RKW Magazine, No 4/2008.
10. [The 2015 Ageing Report](#), table (1), page 9,
11. Pensions, healthcare, long-term care and education.
12. [The 2015 Ageing Report](#), Executive Summary, Budgetary projections, page 4.
13. This has been defined as 'the human-made space in which people live, work, and engage in recreation on a day-to-day basis'.
14. 'National accessibility requirements and standards for products and services in the European single market: overview and examples'.
15. European Parliament resolution on a European initiative on Alzheimer's disease and other dementias, P7_TA(2011)0016, 19 January 2011.
16. ΔΙΚΤΥΟ www.todiktio.eu